

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АНТИЧНОСТІ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ДОМОДЕРНОЇ ДОБИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
(від найдавніших часів до початку ХХ ст.)**

Рівень вищої освіти	перший
Галузь знань	A Освіта
Спеціальність	A4.03 Середня освіта
	(Історія та громадянська освіта)
Освітня програма	Історія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «**Історія культури України (від найдавніших часів до початку XX ст.)**» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань А Освіта, предметної спеціальності А4.03 Середня освіта. (Історія та громадянська освіта), освітньої програми «Історія».

Розробник: Світлик Н.М. доцент кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби.

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби**

протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____ доц. Ігор ЛІХТЕЙ
(підпис)

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин протокол № 1 від « 29 » серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії _____ доц. Світлана МИШКО
(підпис)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та міжнародних відносин від 29 серпня 2025 року, протокол № 1.

© Світлик Н.М. 2025 р.
©ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2025 р.
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 150	3	3
Кількість модулів - 2	Семестр:	
	5	5
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних – 6 Самостійної роботи студента - 5	Лекції	
	34 год.	16 год.
	Практичні	
	40 год.	8 год.
Вид підсумкового контролю - іспит	Самостійна робота	
	76 год.	126 год.
Форма підсумкового контролю - усна		

Вивчення курсу «Історія культури України» є невід’ємною складовою фахової підготовки студентів історичних, культурологічних, гуманітарних та педагогічних спеціальностей. Ця дисципліна охоплює основні етапи становлення та розвитку української культури — від найдавніших часів до сучасності, розкриваючи еволюцію духовних цінностей, мистецтва, релігії, освіти, науки та повсякденної культури українського народу у загальноєвропейському та світовому контексті. Ґрунтовне засвоєння матеріалу дозволяє студентам усвідомити багатомірність культурного процесу, його роль у формуванні національної ідентичності та культурної самобутності України.

Мета методичних рекомендацій — забезпечити ефективну організацію навчальної діяльності студентів під час підготовки до семінарських занять і виконання самостійної роботи. У матеріалах подано перелік тем семінарських обговорень, орієнтовні питання для дискусій, приклади творчо-аналітичних завдань, тексти джерел і фрагменти творів української культури, а також список рекомендованої літератури та методичні поради щодо аналізу культурних пам’яток, критики історіографічних концепцій і формування власної наукової позиції.

Особливий акцент зроблено на розвитку вміння інтерпретувати культурні явища в їхньому історичному контексті, аналізувати взаємовпливи української та європейської культур, оволодівати навичками академічного письма й аргументації. Семінарські заняття спрямовані не лише на відтворення фактичного матеріалу, а й на стимулювання дискусій, формування дослідницьких умінь, вироблення власних оцінок і критичного мислення.

Методичні рекомендації відповідають навчальній програмі та сучасним освітнім стандартам, забезпечуючи системне опанування курсу «Історія культури України». Поєднання семінарських занять і самостійної роботи сприяє не лише збагаченню знань, а й розвитку культурологічного мислення, формуванню професійних компетентностей та глибокого розуміння закономірностей і унікальності української культури.

Розділ 1. Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять

Семінарське заняття є важливою формою навчального процесу, що передбачає активну взаємодію між студентами та викладачем і дає можливість глибше опрацювати матеріал курсу «Історія культури України». Основними форматами роботи на семінарі є доповіді, аналітичні повідомлення, колективне обговорення та дискусії з актуальних питань розвитку української культури в різні історичні епохи. Семінари покликані не лише поглибити знання студентів, а й сформувати навички аналізу культурних явищ, інтерпретації джерел та критичного осмислення історико-культурних процесів. Участь кожного студента оцінюється за активністю, глибиною відповідей, умінням вести аргументовану дискусію та застосовувати міждисциплінарний підхід, що впливає на підсумкову оцінку з дисципліни.

Семінари сприяють формуванню в студентів умінь самостійної роботи з культурними пам'ятками, джерелами та науковою літературою, розвитку критичного мислення, здатності обґрунтовувати власні оцінки й відповідально ставитися до різних інтерпретацій культурного розвитку. Вони не зводяться до механічного відтворення вивченого матеріалу, а передбачають його осмислення, творчий аналіз і культурологічну рефлексію.

На відміну від лекцій, семінарські заняття виконують не лише інформаційну, а й ідейно-виховну, світоглядну та методологічну функцію. Вони дають змогу не тільки закріпити знання, а й розвивати інтелектуальний та творчий потенціал студентів, формувати навички дослідницької роботи, вдосконалювати культуру мислення й аргументації. Дискусії як невід'ємна складова семінару стимулюють інтелектуальну активність, формують уміння мислити незалежно та креативно, сприяють розвитку толерантності, поваги до різних культурних традицій та інтерпретацій.

Якісна підготовка до семінару з «Історії культури України» передбачає опрацювання лекційного матеріалу, підручників, наукових досліджень, джерел та рекомендованої літератури. Важливо не лише зібрати фактичні відомості про культурні явища, а й уміти структурувати їх, проаналізувати, інтерпретувати та узагальнити у вигляді чіткої, логічної й доказової відповіді з прикладами.

Ефективним інструментом стимулювання аналітичного мислення є проблемні запитання. Для кожної теми семінару викладач добирає систему запитань, які умовно поділяються на три групи:

- **інтегративні питання**, що пов'язують знання з історії, філософії, мистецтвознавства, літературознавства та інших дисциплін;
- **питання для глибшого розуміння** культурних понять, явищ і зв'язків між різними етапами розвитку української культури;
- **питання прикладного характеру**, що допомагають інтерпретувати культурні процеси у зв'язку з сучасними соціальними та духовними явищами.

Такий підхід сприяє не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й формуванню системного культурологічного мислення, навичок наукового аналізу й вміння застосовувати знання у ширшому гуманітарному контексті.

Дидактичні цілі та функції семінарських занять

Дидактичні цілі семінарських занять

Семінарські заняття з курсу «Історія культури України» спрямовані на реалізацію низки важливих завдань, серед яких:

- створення умов для глибшого та усвідомленого засвоєння знань про історію української культури, отриманих під час лекцій та в процесі самостійної роботи;
- стимулювання колективного обговорення складних і дискусійних питань культурного розвитку, заохочення студентів до самостійного аналізу джерел, мистецьких і літературних пам'яток, використання наукової та методичної літератури;
- формування навичок самонавчання, культурологічного аналізу й міждисциплінарного підходу, необхідних для подальшого професійного зростання;
- розвиток аналітичного та критичного мислення, оволодіння методами наукового аналізу культурних процесів і явищ, потрібних для вирішення дослідницьких та професійних завдань у майбутній діяльності.

Основні функції семінарських занять

Семінарські заняття виконують комплекс функцій, які забезпечують ефективність навчального процесу:

- **Навчальна функція** — сприяє систематизації, поглибленню й уточненню знань про українську культуру, здобутих під час лекцій і самостійної роботи з джерелами, пам'ятками та літературою.
- **Розвивальна функція** — формує логічне та критичне мислення, розвиває вміння аналізувати культурні явища, інтерпретувати мистецькі твори, формулювати власну позицію й вести аргументовану дискусію.
- **Виховна функція** — сприяє формуванню поваги до культурної спадщини України, почуття національної гідності, відкритості до діалогу культур, розвитку естетичного смаку й ціннісних орієнтацій.
- **Діагностично-корекційна функція** — дозволяє контролювати рівень засвоєння знань, виявляти труднощі у сприйнятті й інтерпретації культурних явищ, а також своєчасно коригувати організацію навчального процесу.

Таким чином, семінарські заняття з «Історії культури України» є інтерактивною формою навчання, яка поєднує освітню, розвивальну та виховну складові, створюючи умови для формування культурологічного мислення,

професійних компетентностей і відповідального ставлення до національної та світової культурної спадщини.

Методична концепція проведення семінарських занять

Організація семінарських занять у межах курсу «Історія культури України» ґрунтується на низці ключових методичних принципів, які забезпечують їхню ефективність, цілісність і практичну спрямованість.

1. Опанування базових понять і закономірностей. Семінарське заняття має забезпечити глибоке засвоєння основних понять, термінів, категорій і закономірностей розвитку української культури. Важливим є не лише розуміння теоретичних положень (поняття «культурна традиція», «ментальність», «стиль» тощо), а й уміння застосовувати їх на практиці — під час аналізу культурних пам'яток, мистецьких творів, джерел та наукових досліджень.

2. Відповідність загальнодидактичним принципам. Семінари повинні відповідати основним принципам дидактики: науковості, доступності, логічності, послідовності, інтегрованості та проблемності викладу матеріалу. Навчальний зміст має бути поданий у формі, яка стимулює пізнавальну активність студентів і сприяє формуванню цілісного культурологічного мислення.

3. Методична специфіка дисципліни. При підготовці семінарів враховується логіка побудови курсу «Історія культури України», його внутрішня структура, проблематика та джерельна база. Методика проведення занять має відповідати змісту конкретної теми (наприклад: культура Київської Русі, українське бароко, культура модернізму), враховуючи рівень складності матеріалу й міждисциплінарні зв'язки з історією, мистецтвознавством, філософією та літературознавством.

4. Мотиваційна спрямованість. З перших хвилин заняття необхідно акцентувати увагу студентів на актуальності теми, її значенні для розуміння процесів культурного розвитку України та можливого застосування отриманих знань у майбутній науковій, педагогічній чи культурологічній діяльності. Мотивація до пізнання виступає ключовим фактором залучення студентів до активної роботи.

5. Професійна орієнтація та міждисциплінарність. Семінари повинні забезпечувати зв'язок із фаховими дисциплінами, розширювати міждисциплінарне поле знань, що сприяє комплексному баченню культурного процесу. Такий підхід формує професійну компетентність студентів, розвиває уміння застосовувати культурологічні знання для аналізу мистецтва, освіти, духовності, суспільних традицій.

6. Інтегрованість у навчальний процес. Семінарські заняття мають органічно поєднуватися з лекціями, практичними заняттями, творчими завданнями та самостійною роботою студентів. Вони виконують функцію

поглиблення, уточнення та закріплення знань, а також створюють умови для перевірки рівня їхнього засвоєння й уміння застосовувати знання в аналізі конкретних культурних явищ.

Підготовка студента до семінарського заняття

Підготовка до семінару є обов'язковим компонентом навчальної діяльності студента та включає такі основні етапи:

- опрацювання рекомендованої літератури відповідно до теми та плану заняття;
- вивчення основних понять, питань та історіографічних проблем, винесених на обговорення;
- підготовка письмової або усної доповіді, яка має містити стислий виклад опрацьованого матеріалу, власні висновки, аргументи, приклади з джерел чи літератури.

Під час семінару оцінюється не лише змістовність і структурованість доповіді, а й активність студента у дискусії, вміння відповідати на запитання, реагувати на зауваження, відстоювати власну позицію. Отримані бали враховуються при визначенні підсумкової оцінки з дисципліни.

Критерії оцінювання відповіді студента на семінарському занятті (п'ятибальна шкала)

Бали	Опис відповіді студента
5	Повна, логічна, аргументована відповідь. Глибоке знання теми. Використано основну та додаткову літературу. Виступ впевнений і творчий, без підглядання в конспект. Вільне володіння термінами. Успішні відповіді на запитання викладача і студентів.
4	Знання теми достатньо повні. Відповідь правильна, без суттєвих помилок. Використано рекомендовану літературу. Іноді звертається до конспекту. Відповідає на запитання викладача та групи.

3	Базові знання матеріалу. Доповідь неповна, часто читається з конспекту. Допускає помилки. Відповідає на запитання з труднощами, з допомогою викладача.
2	Орієнтація в темі слабка. Відповідь читається з конспекту, допущено серйозні помилки. Проблема теми не розкрита. Відповіді можливі лише зі сторонньою допомогою.
1	Відповідь поверхова або уривчаста, читається з конспекту. Не здатен відповісти на запитання викладача або студентів.
0	Відповіді немає або вона повністю не відповідає суті питання.

Календарно-тематичний план проведення семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин денна форма навч.	К-сть годин заочн. форма навч.
Модуль 1			
1.	Культурні надбання України доби Античності	4	-
2.	Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	4	1
3.	Особливості розвитку культури України в ренесансну добу (XIV-XVII ст.)	6	2
4.	Культура епохи бароко та класицизму	6	1
Модуль 2			
5.	Українське національно-культурне відродження XIX століття.	8	2
6.	Мультикультурна Україна. Культура народів України.	8	2

7.	«Історія культури України» в українській загальноосвітній школі: проблеми і перспективи вивчення.	4	-
Разом		40	8

**Тематика семінарських занять з дисципліни
Історія культури України (від найдавніших часів до початку ХХ ст.)**

Тема 1. Культурні надбання України за доби Античності (4 год.)

1. Які фактори зумовили розвиток культури на території України в античний період?
2. Особливості культурної взаємодії місцевого населення (скіфів, сарматів, фракійців) з грецькими колоністами. Скіфське «звіриний стиль» та його значення для формування художніх традицій.
3. Ольвія, Херсонес, Пантікапей як центри античної культури на території України: архітектура, планування, міський простір.
4. Розвиток писемності та освіти в античних містах-колоніях Північного Причорномор'я.
5. Мистецькі надбання античного періоду: архітектура, скульптура, кераміка, ювелірне мистецтво.
6. Культові споруди та релігійні практики античних міст Причорномор'я: вплив грецької міфології та релігії.
7. Господарська культура античних міст-держав: ремесло, торгівля, розвиток мореплавства. Взаємодія античної та місцевої традицій у побуті, матеріальній і духовній культурі.
8. Значення античних культурних надбань для подальшого розвитку української культури.

Тема 2. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства (4 год.)

1. Історичні умови зумовили розвиток культури Київської Русі. Роль дохристиянських вірувань й міфології у формуванні духовного світу давніх слов'ян.
2. Християнство і візантійська культурна традиція, їх вплив на розвиток освіти, мистецтва, архітектури та духовного життя Русі.
3. Писемність і освіта: форми шкільництва, книжкова справа, знання про світ в Київській Русі.
4. Літописання та літературна творчість: «Повість минулих літ» та інші пам'ятки як відображення світогляду і культурних цінностей.
5. Архітектурна спадщина Київської Русі: Софія Київська, Успенський собор у Києво-Печерській лаврі, храми Галичини та Волині. Особливості архітектурного стилю та будівельних технологій.

6. Образотворче мистецтво: іконопис, мозаїки, фрески, декоративно-ужиткове мистецтво.
7. Історичне значення культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства для подальшого розвитку української культури.
8. Давньоруська культурна спадщина у світовому контексті: чи можна її вважати частиною європейської та візантійської культурної традиції?

Література:

- Александрович В. Мистецтво Галицько-Волинської держави. Львів: Ін-т українозн. ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1999. 132 с.
- Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. Київ: Академія, 2002. 152 с.
- Брайчевський М. Автор "Слово о полку Ігоревім" та культура Київської Русі. Київ: Фенікс, 2005. –552 с.
- Галицько-Волинський літопис / Ред. М. Котляр. Київ: Наук. думка, 2002. 400 с.
- Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок XXI століття). Ужгород, 2009. 432 с.
- Ілюстрована енциклопедія історії України (від найдавнішого часу до кінця XVIII ст.) / Авт. тексту О. Кучерук, передм. А. Жуковського. Київ: Спалах, 1998. 215 с.
- Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. Київ: Либідь, 1994. 651 с.
- Історія української культури: У 5 т. / Гол. ред. Є. Патон. Київ: Наук. думка, 2001. Т. 1: Історія культури давнього населення України / Гол. ред. П. Толочко. 1135 с.; Т. 2: Українська культура XII – першої половини XVII століть / Гол. ред. Я. Ісаєвич. 847 с.
- Коваль Н. Писемність, мова і література Галицько-Волинської держави. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. 52 с.
- Котляр М. Історія України в особах. Давньоруська держава. Київ: Україна, 1996. 240 с.
- Котляр М. Галицько-Волинська Русь. Київ: Альтернативи, 1998. 335 с.
- Махновець Л. Про автора "Слова о полку Ігоревім". Київ: Вид-во при Київ. ун-ті, 1989. 261 с.
- Попович М. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 1999. 727 с.
- Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – поч. XX ст.) / Відп. ред. М. Ярмаченко. Київ, 1991. 381 с.
- Толочко П. Київ і Русь. Київ: Академперіодика, 2008. 345 с.
- Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. Київ: Либідь, 1993. 588 с.
- Федака С. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. – 139 с.
- Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Генеза, 2005. 582 с.

Тема 3. Особливості розвитку культури України в ренесансну добу (XIV-XVII ст.) (6 год.)

- 1. Умови формування та загальні риси культури XIV - першої половини XVII ст.**
 - вплив соціально-політичних умов (Литва, Польща, Річ Посполита, Кримське ханство, Османська імперія);
 - періодизація культурного розвитку: від збереження традицій Київської Русі до появи нових ренесансно-гуманістичних тенденцій;
 - взаємодія української культури з європейськими культурними центрами.
- 2. Освіта та наукові знання.**
 - поява й поширення братських шкіл та їхня роль у збереженні православ'я й української ідентичності;
 - розвиток світських знань (астрономія, медицина, філософія);
 - діяльність вчених та мандрівних студентів.
- 3. Острозька академія - перший вищий навчальний заклад України.**
 - заснування князем К.-В. Острозьким;
 - «Острозька Біблія» як культурна і духовна пам'ятка;
 - роль академії у формуванні освіченої української еліти.
- 4. Культурно-освітня діяльність Петра Могили.**
 - реформування православної церкви;
 - заснування Києво-Могилянського колегіуму;
 - його значення у становленні української барокової культури та наближенні її до європейського рівня.
- 5. Унійні процеси та духовно-інтелектуальні дискусії.**
 - Берестейська унія та її вплив на культурне й освітнє життя;
 - розвиток полемічної літератури як форми інтелектуальної боротьби;
 - роль православних і греко-католицьких інтелектуалів у формуванні ідейної культури.
- 6. Початки книгодрукування в Україні.**
 - діяльність Івана Федорова (Львів, Острог);
 - значення друкованої книги для поширення знань і зміцнення культурної ідентичності.
- 7. Поширення ідей раннього гуманізму.**
 - творчість Юрія Дрогобича, Павла Русина з Кросна, Станіслава Оріховського;
 - гуманістичні ідеї як підґрунтя українського Ренесансу;
 - взаємодія з європейськими інтелектуальними течіями.
- 8. Мистецтво та архітектура доби Ренесансу.**
 - вплив італійського Ренесансу на архітектурні пам'ятки Львова, Кам'янця-Подільського, Острога;

- розвиток іконопису та світського живопису;
 - особливості українського ренесансного декоративно-ужиткового мистецтва.
9. **Місце української культури XIV-XVII ст. у європейському контексті.**
- своєрідність і оригінальні риси;
 - внесок українських діячів у європейську науку й культуру;
 - культурна спадщина цієї доби в сучасному українському культурному просторі.

Література:

- Анучина Л. В., Гребенюк Н. Є., Лисенко О. А. Українська та зарубіжна культура. Х.: Одиссей, 2006. 375 с.
- Білоцерківський В.Я., Шейко В.М. Історія української культури. Навч. посіб. К.: Знання, 2009. 413с.
- Висоцький О. Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. 130 с.
- Греченко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Рижко В.А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. К.: Літера, 2000. 464с.
- Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX- початок XXI ст.). Ужгород: Гражда, 2009.
- Історія української архітектури / Ред. В.І. Тимофієнко. К.: Техніка, 2003. 472 с.
- Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. 4–те видання. – К.: Либідь, 2002. 656 с.
- Історія української культури: Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б.І. Білик та ін. К.: Вища шк., 2000. – 607с.
- Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. / Передмова проф. В.Скотного. Ч.І. Львів: Світ, 2003–2005. 256 с.
- Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. 472 с.
- Маслов С. Культурно-національне відродження на Україні в XVI-XVII ст. К.: Наук. думка, 2003. С.107-124.
- Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К.: Наук. думка, 2000. С. 38-56.
- Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Довіра, 1992. 141с.
- Овсійчук В.А. Українське мистецтво XIV - пер. пол. XVII ст. К.: Мистецтво, 2004. 173 с.
- Попович М.В. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2001. 728с.
- Українська художня культура: Навч. посіб. / За ред. І.Ф. Ляшенка. К.: Либідь, 1996. 416с.
- Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. К.: Україна, 2003. 336с.

- Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. К.: Кондор, 2006. 258с.

ТЕМА 4. Українська культура епохи бароко та класицизму (XVII-XVIII ст.) (6 год.).

- 1. Історичні умови розвитку української культури.**
 - вплив Руїни й політичних подій на духовне життя;
 - формування нових традицій у добу Гетьманщини;
 - культурні взаємовпливи з Європою.
- 2. Іван Мазепа як меценат і культурний діяч.**
 - «мазепинське бароко» в архітектурі;
 - покровительство книгодрукуванню й освіті;
 - значення для збереження національної ідентичності.
- 3. Освіта та наука.**
 - роль Києво-Могилянської академії;
 - розвиток богослов'я, філософії та природничих знань;
 - поширення освіти серед козацької старшини.
- 4. Книгодрукування та література.**
 - діяльність друкарень Києва, Чернігова, Новгорода-Сіверського;
 - жанрове розмаїття літератури: релігійна, полемічна, поетична, історична;
 - літературна спадщина XVII–XVIII ст. (Ф. Прокопович, С. Яворський, І. Величковський);
 - барокові поетичні й драматичні твори.
- 5. Українське барокове мистецтво.**
 - архітектура храмів і монастирів;
 - іконопис, портретний живопис, графіка;
 - музична культура: партесний спів, кобзарство, театральні вистави.
- 6. Розвиток класицизму в українській культурі XVIII ст.**
 - передумови поширення класицизму на українських землях;
 - архітектура: палаци, громадські будівлі, нові стильові риси;
 - література та драматургія: відхід від барокових традицій, вплив європейських зразків;
 - поява нових форм у мистецтві й музиці.
- 7. Історичне значення українського бароко та класицизму.**
 - спадщина у всеукраїнському й європейському культурному контексті;
 - особливості поєднання барокових і класицистичних тенденцій;
 - вплив на формування модерної української культури.

Література:

- Доба гетьмана І.Мазепи в документах: збірник документів / Упорядник С.Павленко. – К., 2007. 1142 с.

- Опис подорожі Павла Алепського // Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991. С.28.
- Адруг А. Творчість архітектора Йоганна Баптиста Зауера // Сіверянський літопис. – 2006. № 5. С. 19-25.
- Аксенов М.Д. Архітектура, малярство та декоративно-ужиткове мистецтво XVII-XX століть. К., 2001. 656 с.
- Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. К.: Мистецтво, 2002. – 159 с.
- Вечерський В.В. Архітектурна й містобудівна спадщина доби Гетьманщини. Формування, дослідження, охорона. К., НДІТІАМ, 2001. 350 с.
- Вечерський В. Втрачені святині. К.: Техніка, 2004. 176 с.
- Голян Г. Храми доби пізнього козацтва на Лівобережжі // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. К., «Рідний край», 2001. – Вип. 12. 492 с.
- Горенко Л. Гетьмани та козацька старшина як культурно-освітні діячі другої половини ХУІІ-ХУІІІ ст. в Україні// Нар. творчість та етнографія. 2000. № 2-3. С. 16-23.
- Горенко-Баранівська Л.І. Культурна політика козацько-гетьманської держави др.пол. XVII-XVIII ст.. // Вісник ДАКККІМ. 2001. № 1. С. 117-124.
- Жолтовський П. Український живопис XVII - XVIII ст. - К.: Наук. думка, 2001. 327 с.
- Івашко Ю. Перлини українського бароко. К., 2003. С. 10-36.
- Ісаєвич І. Братства та їх роль в розвитку української культури XVII-XVIII ст. К.: Наук. думка, 2004. С. 82-99.
- Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2002. 520 с.
- Крупницький Б.Д. Гетьман Мазепа та його доба. К., 2003. 237 с.
- Кудрявцев Л. Творець українського бароко (І.Григорович-Барський) // Наука і суспільство. 2003. - № 7-8. С. 20-23.
- Макаров А. Козацтво і бароко // Дзвін. 1991. №5. С.130 -138.
- Макаров А. Світло українського бароко. К.: Мистецтво, 2004. 288 с.
- Наливайко Д. Мазепа в європейській літературі ХІХ ст.: історія та міф // Слово і час. – 2002. № 8. С. 39-48.
- Наливайко Д. Феномен українського бароко в європейському контексті // Слово і час. 2002. № 2. С.31-38.
- Огієнко І. Історія українського друкарства. К.: Либідь, 1999. С. 256-269.
- Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 340 с.
- Палацово-паркові ансамблі // Пам'ятки України. 1990. - №1. С. 46-48.
- Радишевський Р.П. Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко. К., 2006. 552 с.
- Пуцко В. Гетьман Іван Мазепа і розвиток українського мистецтва // Київська старовина. 1995. №1. С. 98-104.

- Свенціцька В. Іван Руткович і становлення реалізму в українському малярстві XVII. - К.: «Наукова думка», 1966. 151 с.
- Ямчук П. Бароковий універсам Івана Мазепи: культурний аспект. Умань: АЛМІ, 2005. 104 с.
- Ясиновский Ю. Українське бароко та європейський контекст. К.: Наукова думка, 2001. 234 с.

Тема 5. Українське національно-культурне відродження XIX століття. (8 год.)

- 1. Суспільно-політичні умови розвитку культури.**
 - формування української національної свідомості в умовах Російської та Австро-Угорської імперій;
 - роль просвітництва та ідей романтизму у культурному розвитку;
 - діяльність культурних гуртків і таємних товариств.
- 2. Історична наука, фольклор та етнографія.**
 - дослідження М. Костомарова, П. Куліша, М. Максимовича;
 - видання «Історії Русів» та її значення для історичної пам'яті;
 - збір і популяризація українського фольклору, етнографічні дослідження, археологічні розвідки;
- 3. Освіта, наука та природничі знання.**
 - розвиток вищої освіти та наукових центрів: Харківський, Київський, Новоросійський університети;
 - поширення природничих наук (ботаніка, зоологія, географія, хімія) і їхнє значення для розвитку національної науки;
 - українські науковці: М. Драгоманов, П. Куліш, В. Липинський;
 - формування наукової інтелігенції та популяризація знань.
- 4. Література та формування української класичної школи.**
 - Іван Котляревський: «Енеїда»;
 - Тарас Шевченко: поезія, проза, живопис;
 - Леся Українка, Іван Франко, Панас Мирний, Марко Вовчок, Григорій Квітка-Основ'яненко: внесок у розвиток прозової, драматичної та поетичної традицій;
 - роль літератури у формуванні національної свідомості та культурної самобутності.
- 5. Архітектура, скульптура та образотворче мистецтво.**
 - стилістичні напрями: класицизм, історизм, романтизм;
 - пам'ятки громадської та сакральної архітектури (церкви, навчальні заклади, державні будівлі);
 - розвиток монументальної та декоративної скульптури, портретного живопису;
 - роль художників у популяризації національних образів і символів.
- 6. Музична культура та театр.**
 - розвиток національної музики: козацькі пісні, інструментальна музика, опери на українські сюжети;

- Микола Лисенко як засновник української національної класичної музики: основні етапи творчості та внесок у музичну культуру.
 - театральні гуртки і перші українські театральні постановки;
 - вплив європейських стилів на українську сцену.
7. **Природничі науки, етнографія, археологія.**
- розвідки І. Срезенвського, В. Антоновича, П. Чубинського, М. Максимовича;
 - значення археологічних знахідок у формуванні історичної свідомості;
 - популяризація знань про українську природу, традиції та культуру.
8. **Значення національно-культурного відродження.**
- формування української інтелігенції та національної самосвідомості;
 - внесок у подальший розвиток освіти, науки, літератури та мистецтва;
 - спадщина ХІХ ст. у сучасному культурному та освітньому просторі України.

Література:

- Аксенов М.Д. Архітектура, малярство та декоративно-ужиткове мистецтво ХVІІ-ХХ століть. К., 2001. 656 с.
- Голомб Л. Із спостережень над українською поезією ХІХ-ХХ століть. Ужгород, 2005.
- Грабович Г. До історії української літератури: дослідження, есеї, полеміка. К.: Критика, 2003. 631 с.
- Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації. К.: Генеза, 2000. – 360 с.
- Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856-1886). К.: Критика, 2006. 632 с.
- Грушевський М. Історія української культури: У 6 т., 9 кн. Т.5. Кн.2. К.: Либідь, 1995. 352 с.
- Забужко О. Notre Dane d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. К.: Факт, 2007. 640 с.
- Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. К.: Наукова думка, 1992. 118 с.
- Забужко О.С. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. К.: Факт, 2001. 160 с.
- Іванова Л.Г. Україна між Сходом і Заходом – до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (І половина ХІХ ст.). К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2007. 136 с.
- Касьянов Г.В. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ–ХХ століть: Соціально-політичний портрет. К., 1993.

- Наєнко М.К. Художня література України: Від міфів до модерної реальності. К.: Просвіта, 2008. 1063 с.
- Офіцинський Р. Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини. Ужгород: Вид-во «Гражда», 2011. 248 с.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1999. 448 с.
- Попович М. Нарис історії культури України. К.: АтрЕк», 1998. 728 с.
- Сарбей В.Г. Національне відродження України. К.: Вид. дім «Альтернативи», 1999. 336 с.
- Чижевський Д.І. Історія української літератури. К.: Вид. центр «Академія», 2003. 568 с.
- Чижевський Д.І. Філософія Г.С.Сковороди. Харків: Прапор, 2004. 272 с.

Тема 6. Мультикультурна Україна. Культура народів України. (8 год.)

1. Історичні передумови мультикультурності України

- Які історичні, політичні та соціальні фактори сприяли формуванню мультикультурного середовища в Україні?
- Як вплив сусідніх країн (Польща, Литва, Австро-Угорщина, Росія, Кримське ханство) формували культурний ландшафт?
- Роль міграцій та торгівлі у поширенні культурних традицій.

2. Культура кримських татар та інших тюркських народів

- Традиційна музика, танці, архітектура та ремесла кримських татар.
- Література та усна народна творчість.
- Вплив історичних подій на збереження культурної спадщини.

3. Культура угорців, румунів, словаків та інших національних меншин Закарпаття

- Традиційні ремесла, костюми, музика та обрядовість.
- Роль міжетнічних контактів у культурному розвитку регіону.

4. Культура польського та німецького населення України

- Архітектура, музика, освіта та література польської та німецької громад.
- Внесок цих спільнот у розвиток міст, освіти та науки.

5. Єврейська культура на українських землях

- Розвиток єврейської літератури, театру, музики та мистецтва.
- Становлення єврейських громад та їхній вплив на культурний простір міст.
- Видатні представники єврейської культури в Україні.

6. Взаємодія культур та міжетнічний обмін

- Як відбувався культурний обмін між народами України?
- Взаємне впливання фольклору, музики, ремесел, архітектури.
- Приклади синтезу елементів різних культур у мистецтві та побуті.

7. Сучасна мультикультурна Україна

- Стан збереження та розвитку традицій національних меншин сьогодні.
- Національні свята, фестивалі та культурні центри.
- Роль мультикультурності у формуванні сучасної української ідентичності та толерантності.

Література:

- Акчуріна-Муфтієва, Н. Витоки національних традицій декоративного мистецтва кримських татар (від найдавніших часів до завоювань Золотої Орди) [Електронний ресурс]. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. 2008. Вип. 1. С. 93–101.
- Болгарське населення півдня України : дослідження і документи. Вип. 1. Запоріж. держ. ун-т ; Держ. архів Запоріж. обл. ; Запоріж. т-во болгар. культури ; редкол.: М. Д. Некоз, В. С. Орлянський, О. С. Тедєєв. Запоріжжя, 1993. 140 с.
- Войтович, Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Біла Церква, 2009. 214 с. Електрон. версія. Режим доступу: <https://bit.ly/2ENMRan> (дата звернення: 14.06.2024). Назва з екрана.
- Євреї в етнічній мозаїці українських земель. М. Вовчко, М. Гаухман, С. Гірік, І. Дворкін, О. Колесник; ред.: С. Наумов; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 147 с.
- Ілюстрована енциклопедія вірменської культури в Україні з каталогізованим додатком переліку пам'яток вірменської культури в музеях та заповідниках: у 2-х т. Львів: Афіша, 2012. ISBN 978-966-325-171-4.
- Історія євреїв України. О. Я. Найман ; Академія історії та культури євреїв України ім. Шимона Дубнова. К. : [б. в.], 2003. 495 с
- Корінний М.М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. К.: Україна, 2000. 184 с.
- Кримськотатарські народні казки та легенди / упоряд. Н. А. Умеров ; пер. укр. Д. Кононенко. Київ : Етнос, 2007. 512 с. : іл.
- Кримськотатарські художники. Живопис, графіка, скульптура. Кінець ХІХ – початок ХХІ століття [Изоматеріал], авт.-уклад. І. Заатов. Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2008. 208 с. : кольор. іл., портр.
- Культура і мистецтво вірменської діаспори в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19—20 листоп. 2011) . упоряд. і відп. ред. А. Ясіновський. Львів: Укр. католиц. ун-т, 2012. 175 с.
- Маленков Р. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні. К. «Комора». 2021. 240 с.
- Нариси з історії та культури євреїв України / Упоряд. та ред.: Л. Фінберг, В. Любченко. 3-тє вид. К. : Дух і Літера, 2009. 440 с.
- Прохоров, Д. Кримські татари в умовах реформування системи народної освіти «іногородців» в Криму в другій половині ХІХ ст. [Електронний ресурс]. *Етнічна історія народів Європи*. 2006. Вип. 21. С. 65–69.

- Скарби України. Культурна спадщина нації. (Англомовне видання). «Темза і Гудзон». 2022. 256 с.
- Сторінки єврейського мистецтва України: навч. посіб. / упоряд. Н. Риндюк та ін. Київ: Дух і Літера, 2018. 256 с.
- Чередник, Л. А. Міжкультурні зв'язки української та кримськотатарської літератур. *Закарпатські філологічні студії. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. Ужгород, 2018. Вип. 3, т. 3. С. 112–115. Електрон. версія. Режим доступу: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/3/part_3/24.pdf (дата звернення: 14.06.2024).

Тема 7. «Історія культури України» в українській загальноосвітній школі: проблеми і перспективи вивчення (4 год.)

1. Проблема вивчення української культури на уроках історії 5–7 класів

- Як інтегруються культурні теми у вивчення історії ранньої та середньовічної України?
- Які методи викладання допомагають учням усвідомлювати культурні традиції українців?
- Чи достатньо уваги приділяється образотворчому мистецтву, архітектурі, писемності та фольклору?

2. Тенденції вивчення української барокової культури (8 клас)

- Як представлено українське бароко у сучасних підручниках та освітніх програмах?
- Які проблеми виникають при викладанні архітектури, музики, літератури та образотворчого мистецтва барокового періоду?
- Методи активізації пізнавальної діяльності учнів: проекти, презентації, дослідження джерел.

3. Українська культура XIX ст. на уроках історії 9 класу

- Як охоплюється тема національного відродження: література, музика, освіта, наука?
- Включення біографій та творчості видатних діячів (Шевченко, Котляревський, Лисенко та ін.) у навчальний процес.
- Використання інтерактивних методів (дискусії, аналіз джерел, творчі завдання).
- Висвітлення літератури, музики, образотворчого та сценічного мистецтва у навчальній програмі.
- Використання мультимедійних ресурсів, музеїв, архівів та творчих завдань для глибшого вивчення теми.

4. Вивчення досягнень української культури

- Форми презентації літератури, музики, кіно, театру та образотворчого мистецтва.
- Методи формування критичного сприйняття культурних явищ та порівняльного аналізу традицій і сучасності.

- Перспективи інтеграції сучасної культури у шкільну програму як засобу формування національної ідентичності та культурної компетентності.

5. Проблеми та перспективи викладання історії української культури

- Недостатнє представлення національної культури в підручниках та програмах;
- Потреба у міжпредметній інтеграції (музика, література, образотворче мистецтво);
- Використання сучасних технологій для активізації навчальної діяльності;
- Розвиток критичного мислення та формування культурної свідомості учнів.

Література:

- Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. 5 – 11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>).
- Історія України 11 Кульчицький С.В. підручник, рівень стандарту, академічний Кульчицький С.В. Лебедєва Ю.Г. Видавництво: Генеза, 2011.
- Новітня історія України 11 Турченко Ф.Г. підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів: профільний рівень Видавництво: Генеза, 2011
- Історія України 11 Пометун О.І. Підручник для вивчення історії України в 11 класі Пометун О.І. Гупан Н.М. Видавництво: Сиція, 2011
- Історія України 9 клас. Турченко Ф.Г. основний підручник Турченко Ф.Г. Мороко В.М. Видавництво: Генеза, 2011
- Досліджуємо історію і суспільство (Пометун) 5 клас. К. 2011.
- Досліджуємо історію і суспільство (Пометун) 6 клас. К. 2023
- 8. Вступ до історії України та громадянської освіти (Щупак) 5 клас. 2022
- Вступ до історії України та громадянської освіти: підруч. для 5-го класу. Власов, Гирич, Данилевська Видавництво: Генеза, 2022
- Вступ до історії України та громадянської освіти: підруч. для 5-го класу Гісем, Мартинюк. Видавництво: Ранок, 2022
- Історія України: підручник для 7 класу Гісем, Мартинюк. Видавництво: «Ранок», 2020
- Історія України: підручник для 7 класу Сорочинська, Гісем. Видавництво: Навчальна книга. Богдан, 2020
- Історія України: підручник для 8-го кл. Гісем, Мартинюк. Видавництво: Ранок, 2021
- Історія України: підручник для 8-го кл. з поглибленим вивченням історії Гісем, Мартинюк. Видавництво: Ранок, 2021.

Розділ 2. Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни «Історія культури України від найдавніших часів до початку ХХ ст.»

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою навчального процесу та спрямована на поглиблене вивчення культурних явищ, історичних процесів і мистецьких традицій України від давніх часів до нової історичної доби. Вона формує критичне мислення, навички роботи з історичними та мистецькими джерелами, вміння аналізувати соціально-політичні, релігійні та культурні процеси, а також розвиває здатність інтерпретувати матеріальну та духовну спадщину.

Зміст самостійної роботи визначається робочою програмою дисципліни, методичними рекомендаціями викладача та індивідуальними завданнями, що конкретизують і поглиблюють теми лекцій та семінарів. У межах цих рекомендацій подано основні форми організації самостійної роботи, критерії оцінювання її результатів, перелік ключових тем, джерел та орієнтовних питань для самоконтролю.

Очікувані результати самостійної роботи

У процесі самостійного опрацювання курсу студент повинен:

- **Знати періодизацію та особливості розвитку культури та суспільства українських земель у різні історичні доби (від давньої епохи до ХХ ст.).**
- **Усвідомлювати роль ключових історичних держав і культурних центрів (Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, Литовсько-Руська доба, Гетьманщина) у формуванні української культури.**
- **Володіти поняттями і термінами, характерними для культурного та соціального життя (князь, шляхта, унія, магдебурзьке право, міщанство, духовенство, братські школи, академії).**
- **Розуміти джерельну базу курсу, включно з літописами, правовими пам'ятками, грамотами, архівними документами, а також матеріальною і духовною культурною спадщиною (архітектура, іконопис, книги, музика, театр).**
- **Ознайомитися з історіографією та науковими дослідженнями ключових проблем: розвиток освіти, мистецтва, релігійні та культурні взаємини, вплив сусідніх народів і міжкультурний обмін.**
- **Володіти навичками роботи з картами, схемами, таблицями, реконструкції історичних і культурних подій на основі джерел.**
- **Аналізувати пам'ятки матеріальної та духовної культури, оцінювати їхню роль у формуванні національної культурної спадщини та ідентичності.**
- **Формувати власне бачення місця української культури в контексті європейських і світових культурних процесів, відстежувати взаємозв'язки та впливи між різними історичними епохами.**

Самостійна робота студента під час вивчення курсу «Історія культури України» містить педагогічно-методичну складову та здійснюється за напрямками:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денн а	заочн а
Модуль 1			
1	Давньоруська культурна спадщина	5	5
2	Українська ренесансна та барокова культура	5	5
3	Розробка тестів для поточного або підсумкового контролю за темами, що вивчаються в шкільному курсі історії (6-8 клас). (Див.: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Всесвітня історія. Історія України. Інтегрований курс 6 – 9 класи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9/klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf)	10	10
Разом за модуль		20	20
Модуль 2			
1	Національно-культурне відродження XIX ст.	5	5
2	Явища мультикультурності на території України	5	5
3	Розробка тестів для поточного або підсумкового контролю за темами, що вивчаються в шкільному курсі історії (9 клас). (Див.: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Всесвітня історія. Історія України. Інтегрований курс 6 – 9 класи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9/klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf)	10	10
Разом за модуль		20	20
Разом за семестр		40	40

Теми для рефератів / презентацій з історії культури України (від найдавніших часів до початку XX ст.)

Давня доба та Античність

1. Культурні надбання трипільської цивілізації та їхнє значення для формування давньоукраїнської культури.
2. Музика, ремесла та релігійні уявлення скіфів і сарматів на території України.
3. Грецькі міста-колонії на Північному Причорномор'ї: культура та мистецтво.

4. Антична освіта та наукові знання на території України (геродотівський контекст).

Давньоруська доба

5. Архітектура та образотворче мистецтво Київської Русі: храми, ікони, фрески.
6. Літописна традиція Київської Русі: літописи та літературна культура.
7. Вплив Візантії на розвиток культури та християнської духовності на Русі.
8. Наукові знання та освіта в давньоруську добу: школи, писемність, наукові тексти.

Галицько-Волинське князівство та Литовсько-руська доба

9. Особливості культури Галицько-Волинського князівства.
10. Формування міст, архітектура та ремесла Литовсько-руської доби.
11. Роль православної церкви у культурному житті українських земель.
12. Магдебурзьке право та розвиток міської культури.

Україна в епоху Ренесансу та бароко (XIV–XVIII ст.)

13. Братські школи та розвиток освіти в Україні.
14. Острозька академія та її внесок у духовну та освітню культуру.
15. Петра Могила та Києво-Могилянський колегіум: релігія, освіта, наука.
16. Книгодрукування в Україні: діяльність Івана Федорова та перші друковані книги.
17. Ранні гуманістичні ідеї в Україні (Ю. Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський).
18. Українське барокове мистецтво: архітектура, іконопис, скульптура, музика.
19. Іван Мазепа як меценат культури та освіти Гетьманщини.

Українська культура XIX ст.

20. Просвітництво і романтизм у культурі України.
21. Формування української національної класичної літератури: І. Котляревський, Т. Шевченко, Л. Українка, І. Франко.
22. Розвиток науки та філософської думки в Україні (Харківський, Київський, Новоросійський університети).
23. Розвиток етнографії, археології та природничих наук у XIX ст.
24. Зародження української класичної музики: М. Лисенко та національна музична школа.
25. Архітектура та скульптура XIX ст.: стилі, течії та культурні впливи

Культура інших народів, що проживали на території України

26. Культура кримських татар: традиції, музика, архітектура та література.
27. Польська культура в Україні: освіта, література, архітектура та музика.
28. Німецька колонізація та культурні впливи на розвиток міст і ремесел.
29. Єврейська культура на українських землях: література, театр, музика та освітні традиції.
30. Мультикультурне Закарпаття: угорці, румуни, словаки – традиції, музика, архітектура.
31. Взаємодія культур та міжетнічний обмін у різні історичні періоди.

Висновки до методичних рекомендацій

Курс «Історія культури України (від найдавніших часів до початку ХХ ст.)» є невід'ємною складовою фахової підготовки студентів історичних, гуманітарних та педагогічних спеціальностей, оскільки дозволяє глибше усвідомити розвиток української культури від найдавніших часів до початку ХХ століття. Методичні рекомендації спрямовані на комплексну організацію навчального процесу, що поєднує лекційні заняття, семінари та самостійну роботу студентів, стимулюючи розвиток аналітичного мислення, критичного оцінювання джерел, умінь порівнювати культурні явища різних епох та народів.

Семінарські заняття, структуровані за проблемно-аналітичним принципом, дозволяють студентам не лише засвоювати фактичний матеріал, а й формувати власні оцінки, вести наукові дискусії та інтерпретувати культурні явища в широкому історичному та міжкультурному контексті. Самостійна робота студентів передбачає роботу з джерелами, науковою літературою, аналіз пам'яток культури, виконання творчих і дослідницьких завдань, що сприяє розвитку наукових компетентностей, самостійності, відповідальності та професійної майстерності.

Методичні рекомендації враховують міждисциплінарний підхід, включаючи взаємозв'язки історії, літератури, музики, архітектури, мистецтва та релігії, що дозволяє студентам сформувати цілісне уявлення про культурний розвиток України і місце української культури в європейському та світовому контексті. Використання орієнтовних тем для рефератів, презентацій та індивідуальних завдань дозволяє поглибити знання студентів, розвинути дослідницькі навички, а також сприяти формуванню історичної та культурної свідомості, що є важливим для подальшої професійної діяльності. Впровадження цих методичних рекомендацій створює умови для ефективного засвоєння навчального матеріалу, розвитку критичного мислення та творчого підходу до вивчення історії культури України, сприяє формуванню компетентного, самостійного та всебічно освіченого фахівця.